

greppa näringen

Vi vill greppa nästa LBU-period!

Vi får alltfler signaler om att det händer saker på gårdarna i Greppa Näringen. Jämfört med för fem år sedan berättar många av er lantbrukare att ni brukar ned stallgödseln snabbare och att ni undviker att sprida vid blåsig väder. Fler av er säger att ni idag tar hänsyn till förfrukt och markkartan när gödslingen planeras, m m...

Vi är inne i det sista året i innevarande LBU-period 2000-2006 vilket också är det sista året för projektet Greppa Näringen. Men vi tänker be om att få fortsätta in i nästa LBU-period 2007-2012. Vi har många skäl till det:

- En undersökning som Greppa Näringen beställt av Landja visar att lantbrukarna i Skåne, Halland och Blekinge i betydligt större grad är beredda att vidta miljöåtgärder på sin egen gård jämfört med år 1999. Samma undersökning visar att tron på rådgivning som ett sätt att nå miljömålen har ökat betydligt. 650 medlemmar och icke-medlemmar i Greppa Näringen tillfrågades under december 2005. Medlemmarna var mer positiva till möjligheten att vidta åtgärder än de som valt att inte bli medlemmar. Vi vill arbeta vidare med denna positiva inställning.
- Djupintervjuer har gjorts med 50 rådgivare om sitt arbete i projektet. De flesta upplever arbetet som mycket positivt och berättar att man besöker många lantbrukare som tidigare inte haft någon rådgivning alls. Hos dessa kan de göra stor miljönytta. Vi vill gärna nå ännu fler ur denna grupp av lantbrukare.
- Nu finns drygt 7000 växtnäringsbalanser och andra uppgifter i Greppa Näringens databas. Den börjar bli en mycket viktig källa för att ta fram nyckeltal och visa på miljöframsteg i det svenska lantbruket. Vi vill kunna fortsätta och bli ännu bättre på att berätta om vad som kommer fram från databasen.
- Övergödningen av Östersjön har aktualiserats efter förra årets intensiva algbloomning. Vi vill visa att lantbruket kan bli ännu bättre på åtgärder som minskar fosforförlusterna till havet, genom att förfinna våra råd om fosfor. Se artikel sid 3.
- Många av er lantbrukare i de nya län där Greppa Näringen påbörjades 2005 har precis börjat er rådgivningsperiod. Vi vill tillsammans med er visa att det kan hända saker på gårdarna även i östra Svealand och Götaland.

Lycka till med växtodlingssäsongen 2006!

Stina Olofsson

Stina Olofsson, Jordbruksverket, projektansvarig Greppa Näringen

Greppa håller greppet!

På gång i Greppa för dig som lantbrukare

- Den 7 juli kommer det en **ny Goda-råd katalog** där lantbrukare ger exempel på saker de gjort för att öka utnyttjandet av näringen i stallgödseln. Katalogen läggs som bilaga i Land och kommer därför ut till alla prenumeranter av den.
- I sommar kommer rådgivare och lantbrukare i **helsidesannonser i Land** berätta om råd och erfarenheter av Greppa Näringen.
- Vi deltar på **"Hallands stora lantbrukardag"** den 21 juni. Det gör jordbruksministern också.
- Vi kommer att finnas med på **Borgeby fältdagar** den 28-29 juni där temat i vår monter kommer vara råd om stallgödsel.
- Planeringen inför Greppa Näringens monter på **Elmia** har börjat och det är kamp om att få bästa monterplatserna...
- Nästa nummer av detta nyhetsbrev kommer handla helt och hållet om **resultaten av Greppa Näringen**.

Greppa riktar sig till media och konsumenterna

En ständig och tydlig beställning från er lantbrukare är att berätta om Greppa Näringen för folk utanför branschen. För att berätta om resultatet av det omfattande arbetet som gjorts kommer vi att:

- Ordna en **nationell presskonferens i höst** för att redogöra för resultatet.
- Ordna **länsvisa pressträffar på olika gårdar** i juli där journalister bjuds in och får möjlighet att ta bilder och ställa frågor.
- Göra en **populärskrift** som läggs som bilaga i en miljötidning som läses av handläggare och beslutsfattare på kommuner, länsstyrelser och myndigheter och andra.

Text Marina Tell
Foto Janne Andersson

”Numera sprider jag i stort sett all stallgödsel i höstsåden på våren”

Det var naturligt för Hans Rudell på Dalboslätten att gå med i Greppa Näringen.

– Det känns alltid bra att hänga med i det som händer. Man vill bli bättre på det man gör, säger han.

Hans Rudell tog, tillsammans med sambon Åsa Eliasson, över föräldragården, Ållerud, utanför Brålanda i Dalsland 1997. De har 840 slaktsvinsplatser och en växtodling som omfattar 104 hektar åker.

– Vi odlar mest fodergrödor till grisarna, men ungefär tio procent av marken är avsatt till odling av konservärt. Vi har också en odling av timotejfrö på tio hektar och en lika stor areal där vi odlar raps.

Hans och Åsa hade varit med i REKO innan Greppa Näringen kom och genom detta fått upp ögonen för den viktiga markkarteringen.

– Tack vare REKO hade vi också fått tummen ur och anlagt en biobädd, säger Hans Rudell, och berättar vidare att Greppa Näringen har medfört en sänkning av kvävegödslingen på gården.

– Visst har vi sänkt den totala gödselnivån något, säger han.

Det handlar om en sänkning på cirka 15 kilo kväve per hektar, vilket blir omkring 1,5 ton kväve per år på Ållerud. Hans Rudell tippas att han numera tillför 110-120 kilo kväve per hektar till vårsåden och cirka 170 kilo kväve per hektar till höstsåden.

– Fosfor och kalium har vi aldrig behövt köpa in till gården i form av handelsgödsel eftersom vi får det via stallgödseln.

Spridningen av stallgödsel på Ållerud sker, efter analys, med hjälp av släpplångspridare.

– Numera sprider jag i stort sett all stallgödsel i höstsåden på våren, det vill säga i växande gröda i maj månad, säger Hans Rudell. I år har han haft ännu bättre lag-

ringskapacitet än tidigare då han har kunnat nyttja en gödselbrunn på en nedlagd mjölkgård i närheten.

– Det medförde att vi inte behövde sprida någon stallgödsel överhuvudtaget i höstas.

Det har även vidtagits åtgärder när det gäller kemikalieanvändningen på gården.

– Rådgivaren som var här tyckte nog att vi sprutade lite för mycket. Han påpekade att vi bör undvika höstbekämpning.

Hans Rudell är själv ingen fantast när det gäller att ogräsbekämpa på hösten.

– Det är långt ifrån alla år som jag gör det. Höstbekämpning är dyrt och ofta får man ändå spruta om alltsammans på våren.

Det blir nog inga problem att följa rådgivarens rekommendationer i det fallet.

– Vi kommer med stor sannolikhet att minska höstbekämpningen.

Eftersom det finns planer på att bygga ut grisproduktionen på Ållerud har Greppa Näringens byggmodul varit av intresse.

– Den handlade mycket om hur man kan skapa ett bättre utnyttjande av stallgödseln i samband med utbyggnad, säger Hans Rudell.

Tanken är att integrera produktionen på Ållerud och bygga för suggor.

– Vi vill samarbeta med ett så kallat nav och alltså ingå som satellitbesättning i en suggring framöver. Vi planerar att kunna ta emot 30 suggor var fjärde vecka, säger Hans Rudell. ■

Vad betyder den senaste forskardiskussionen om kväve och fosfor i havet? Ska vi lägga ner Greppa Näringen? Ska staten sluta ge miljösättning för fånggrödor i östra Sverige och mer i västra eller ska någon lagstiftning rivas upp? Alla frågorna är berättigade.

Forskarnas diskussion om fosfor och kväve

- vad betyder den för Greppa Näringen?

Av Markus Hoffmann, LRF

Du har säkert läst eller hört om det senaste halvårets diskussion om kväve eller fosfor i Östersjön. Den senaste historien i korthet är att efter de senaste årens svenska forskardiskussion om havet tillsatte Naturvårdsverket en grupp om fem internationella havsforskare för att de skulle råda oss svenskar i frågan. Det var drygt ett år sedan och nu har de kommit med sin slutrapport som är en gedigen sammanställning av den svenska kunskapen. Naturvårdsverket som är regeringens expertmyndighet på övergödning har tagit ställning till deras råd och drar följande slutsatser.

- Intensifiera arbetet med att minska utsläppen av fosfor till Östersjön.
- Fortsätt minska kvävenedfallet från atmosfären.
- Tillförseln av både kväve och fosfor till Västerhavet bör minska med fokus på kväve.
- Eftersom expertpanelen är delad om fördelarna med att minska kvävetillförseln till Östersjöns kustområden är det inte motiverat med nya generella åtgärder för att minska kväveutsläppen till kustområdena utöver vad som görs i bland annat jordbruket.

Vad betyder det för Greppa Näringen?

Först är det viktigt att säga att 50 procent av Greppa Näringens resurser används till rådgivning för minskad kväveutlakning. 20 procent går till

minskad avgång av ammoniak, 20 procent går till fosfor och 10 procent till växtskydd. Det betyder att 90 procent av pengarna i projektet går till sådant som de fem forskarna tycker att vi ska minska tillförseln till Östersjön och Västerhavet av. Greppa Näringen är konstruerat så att projektet omfattar både kväve och fosfor och ger råd till lantbrukare i både östra och västra Sverige. Med det uppbygget finns ingen risk att vi missar målet.

De fem forskarna skickar med de fyra råden två tydliga signaler. Den ena är att minska fosfortillförseln till Östersjön och den andra är att de är oeniga om vilken effekt det får att ytterligare minska svenska kvävetillförseln till Östersjön. Vad betyder det för Greppa Näringen?

Det kan behöva diskuteras mer men en slutsats kan vara att ”öka

Foto Håkan Sandin

ansträngningarna för att minska fosforförluster från åkermark oavsett om den avvattnas öster eller västerut. Fortsätt det pågående arbetet med kväve men utveckla ingen ny rådgivning om kväve för åkermark som avvattnas österut”.

Havet är viktigt men det är annat också

Ibland kan jag tycka det är lite synd att diskussionen i lantbruket om näringsläckage blir för havsfokuserad. Det kan bero på att lantbruket genom åren fått klä skott för en stor del av skulden. Det bör dock sägas att den uppmärksamheten har blivit mer nyanserad. Det är viktigt att minska belastningen på havet men det är bara ett av flera motiv för minskat näringsläckage.

Jag besökte en bonde häromveckan som ändrat sin hantering av stallgödsel på gården så att han sparade cirka 30 000 kronor per år i form av ökat utnyttjande av stallgödseln och insparade kostnader för mineralgödsel. Han gjorde det oavsett forskarnas oenighet om havet. Sådana exempel finns inte på alla gårdar i Greppa Näringen men ändå på ganska många. Att minskade förluster också minskar försurningen, (ammoniak), växthus-effekten (kväve i lustgas som avgår från mineralgödseltillverkning) och dessutom avlastar grundvattnet, sjöar och vattendrag är andra motiv än havet som inte får glömmas bort. ■

Ingen med anknytning till lantbruk eller miljövård kan väl ha undgått det senaste halvårets ökade intresse för fosfors betydelse i havsmiljön.

Docent Barbro Ulén på Lantbruksuniversitetet har forskat en stor del av sin tid om fosfors väg från åker till vattenmiljön och är en av dem som bäst förstår fosfors dynamik.

Foto Nils Blomqvist

Allt du vill veta om fosforläckage eller åtminstone en hel del

Du har arbetat länge med att mäta fosforläckage under svenska förhållanden. Vad brukar du säga är medelläckaget från svensk åkermark och hur stor variation har du uppmätt?

Medelläckaget är 0,4 kg per ha och år men variationerna kan vara från nästan noll till 3 kg per ha och år. Läckaget kan vara koncentrerat till några få dagar och det kan inträffa när som helst under hösten, vintern eller våren beroende på väderleken.

För kväve är nästa hela utlakningen i form av nitratkväve. Hur är det för fosfor?

I genomsnitt är hälften i form av lösta ortofosfater och några procent är lösta organiska fosforföreningar. Resten av fosfor är bunden till partiklar i alla storlekar – från lite större mjälapartiklar till lerpartiklar av olika storlekar och ner till de allra finaste svävande partiklarna i form av kolloider. De finare partiklarna sedimenterar ytterst långsamt och transporteras därför långt. De olika fosforformerna finns i mycket varierande proportioner i vatten från olika delar av landet. Nästan varje fält har sin egen karaktär.

Är det rätt att använda begreppet "fosforutlakning"?

Jag tycker man kan göra det eftersom den mesta fosfor går via dräneringssystemen. Just den här våren kunde man dock se ovanligt mycket ytavrinnande vatten i snösmältningen, vatten som kanaliserades i rännilar ovanpå marken och som innehöll höga koncentrationer av lösta ortofosfater.

Ökar eller minskar fosforförlusterna?

Vi ser att fosforkoncentrationerna minskar i flera jordbruksbäckar och år men orsakerna varierar. Det är också svårt att skilja dessa trender från förändringar i punkt-

utsläpp som t ex enskilda avlopp. Klimatförändringar med instabila varma vintrar speciellt i Mellansverige medför tyvärr att fosforläckaget ökar. Att lägga marken i träda innebär inte en snabb minskning av fosforläckaget. Tvärtom kan man få ett obalanserat vatten med mycket fosfor i relation till kväve vilket inte är bra vare sig för sjöar eller för havsmiljön.

Genomsnittet för fosforgödslingen i landet är på samma nivå som i början av 1900-talet enligt SCB och de svenska djurtäthetsreglerna som baseras på fosfor har just skärpts. I medeltal verkar det ganska bra men det är kanske inte det som är problemet?

Djurtäthetsreglerna är bra eftersom de innebär att stallgödseln sprids ut mera. Sen är det ju upp till varje lantbrukare att lägga den där den gör mest nytta. Det är viktigt att både stallgödseln och handelsgödseln sprids så den får bra jordkontakt. Det är ofta viktigare än själva mängden gödsel.

Du har som forskare en hel del internationella kontakter. Har man i andra länder hittat bra motåtgärder?

I Norge får lantbrukaren ett bidrag för minskad jordbearbetning på hösten som står i relation till risken för fosforförluster. I bl a Nederländerna kartlägger man jordarnas förmåga att inte släppa ifrån sig fosfor. Det innebär att man kan vara extra försiktig med vad och hur man odlar riskfälten. De flesta länderna arbetar ännu så länge mest med problemen med för koncentrerad produktion och spridning av stallgödsel och att minska på handelsgödseln.

Kan du ge något råd till Greppa Näringens medlemmar som läser detta om vad de bör tänka på för att minska fosforförlusterna?

Ett bra fungerande dräneringssystem och förbättrad arrondering är bra både för gården och för minskat fosforläckage. Då får man mindre stående vatten och jorden packas mindre genom körningar. Även små hydrotekniska åtgärder som att underhålla backdiken och göra skyddszoner runt ytvattenintag är bra. Många åtgärder är långsiktiga, som att alltid försöka plöja under torra förhållanden, att undvika jordpackning och öka bördigheten, dvs mullhalten. Att vårda jordbruksmarken innebär att man producerar ett fosforrenare vatten! När man odlar innebär det alltid att man försurar marken vilket skyndar på fosforläckaget - jag önskar att det inte vore så dyrt att kalka.

Hur skulle din önskelista se ut för framtiden för att öka chansen att hitta bra åtgärder för att minska förlusterna? Vilken forskning skulle du vilja bedriva?

En oglamorös forskning baserad på mycket fältexperiment på platser med stora problem. Fosforläckaget är ju så beroende av markhydrologi, markfysik och markkemi och att stoppa flödet av fosfor när det väl kommit ut i vattnet är så mycket svårare än att försöka undvika att den sätts i rörelse. Även läckage från själva växtmaterialet är viktigt att studera.